

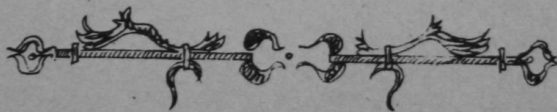
10

Alpaidis

TIDSCHRIFT UITGEGEVEN DOOR DE
HEEMKUNDIGE KRING VAN HOEGAARDEN.

REDAKTIELEIDER
GEORGES VANDER MOLEN,
KLEIN-OVERLAAR 40, HOEGAARDEN.

SEKRETARIS EN VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
PIERRE RUTTY,
STOOPKENSSTRAAT 83, HOEGAARDEN.
POSTAIRE 887061.

3de jaargang. Nummer 10.

April, mei, juni 1967.

In dit nummer verschijnen :

1. Voornamen brouwerijen en oude herbergen uit Hoegaarden.
2. Zuid-oost Brabant en het taalprobleem (1795 - 1930). Vervolg.

Het museum "Julien Van Nerum", gelegen in 't Nieuwhuys, te Hoegaarden, blijft alle dagen van het jaar open.

De toegangsprijs is bepaald op 7 F.

Uren van opening :

Zaterdagen, zon- en feestdagen van 10 tot 22 uur.

Werkdagen : van 15 tot 21 uur.

De leden van de Heemkundige Kring hebben gratis toegang tot het Museum.

De redactie-leider.

MEDEDELING.

Vanaf juli 1967 starten wij met een museumbibliotheek. De bibliotheek is toegankelijk voor de leden en de studenten.

Open van 15 tot 17 uur, de 1ste zaterdag van elke maand.

Voorname brouwerijen en oude herbergen uit
Hoegaarden.

Bronnen.

Familieschoon.

Genealogisch en biografisch familietijdschrift van het oude Hoegaardse geslacht Van Nerum.

Na zoveel jaren spreekt elke Hoegaardier weer over het oud Hoegaards bier, over " den Hôgoad ", het troebele, goudgele natuurbier, dat drie eeuwen lang tijd en mensen trotsseerde. Elke Hoegaardier proeft het weer. Drie eeuwen : 17e, 18e en 19e, was het de trots, de rijkdom van onze plaatselijke gemeenschap. In de gouden eeuw van Hoegaarden, de 18e, kenden de grote, de voorname brouwerijen een ongemene bloei. Toen vierden Regentie, kerkbestuur en brouwersgilde hoogtij. Zij, en zij alleen waren de enige organen, die Hoegaarden dirigeerden en kontroleerden. Toen vermeldde een gouvernementsrapport van 1776, dat er 24.000 amen "Hôgoad" voor 's lands uitvoer, het land van Luik, waren bestemd en Hoegaarden alleen hiervan 15.000 amen of ongeveer 1.995.000 liter voor eigen rekening nam. Deze cijfers waren fantastisch. Dat was voor een ruim deel het werk van de grootste brouwer uit de 18e eeuw : Carolus Van Nerum.

Maar met de verdwijning van de oude Regentie en de opkomst van het nieuw regime, verloren de voormalige brouwersgeslachten veel van hun vroegere luister en begon de grootheid van de Hoegaardse bierhandel te dalen. Ch. Oudiette geeft voor het jaar 1798 het volgende aantal brouwerijen op : Leuven : 40, Hoegaarden 38, Brussel : 30, Diest : 14 en Tienen : 7. Hier valt bovendien te noteren dat Hoegaarden nog 5 jeneverstokerijen had.

Wij kennen de bronnen niet, die Oudiette heeft geraadpleegd om tot deze cijfers te komen, maar als ze juist zijn, dan was Hoegaarden door Leuven overvleugeld. Uit de brouwregisters weten wij, dat er rond 1775 - 1776 te Hoegaarden nog 25 à 30 eigenaar-brouwers en een 100 grote en kleine huurbrouwers waren overgebleven. Heeft Oudiette alleen de meester-brouwers opgegeven of waren de grootste huurbrouwers in deze cijfers begrepen? Werden de omliggende gehuchten: Nerm, Aalst, Hautem en Rommersom meegerekend, of beperkte hij zich slechts tot de dorpskom?

Wat er ook van zij, de volkstelling van 1796 geeft ons de namen van 52 brouwers uit Hoegaarden, eveneens zonder onderscheid van eigenaar - of huurbrouwer.

Maar dat stemt ons toch even tot nadenken. Was Hoegaarden werkelijk overvleugeld?

Nu in 1967 kunnen wij nog altijd min of meer enkele van de 15 voorname brouwerijen van oud Hoegaards bier uit de 19e eeuw met de werkelijkheid konfronteren. Want in 1873 waren er te Hoegaarden nog slechts 15 brouwerijen en 9 stokerijen overgebleven, Hoegaarden kon zich niet op zijn vroeger peil houden, dit onder druk van de concurrentie der grote steden.

1. Brouwerij en stokerij Van Nerum Charles en later Julien.

Deze brouwerij werd gebouwd in 1724 door Carolus Van Nerum op de Vroentestraat, waar later de zuivelfabriek en de leerlooierij Evrard opgericht werden. In 1832 werd de officiële benaming "Brasserie et distillerie Van Nerum" en natuurlijk in hetzelfde gebouwencomplex van de Sint-Corneliushoeve. Rond 1900 sloot plots deze brouwerij haar deuren na een 176 jarenlange glorieperiode.

2. Brouwerij en stokerij Dumont Joseph en later Libert.

Deze brouwerij en stokerij waren gelegen op de Stoopkensstraat rechtover de Dumontstraat naast de oude hoeve van Virgiel

Van Hagendoren. Nu nog is de voorgevel met de ijzeren staven voor de vensters te zien.

3. Brouwerij Coenegras.

Zij bevond zich op de Stoopkensstraat in het huidige houtmagazijn V ndermolen. De voorgevel van de brouwerij is er nog. In het begin der 20e eeuw woonde hier de brouwer Brasseur Victor. Hij sloot zijn brouwerij in 1935.

mis fout

4. Brouwerij Van Hagendoren gebroeders : Ferdinand, Oscar, Emiel en Jules.

Deze brouwerij was gelegen op de Stoopkensstraat en de voorgevel is nog altijd te zien. Jules Van Hagendoren brouwde tot in 1930.

fout

5. Brouwerij en stokerij Falla, later brouwerij Lories.

Zij werden gebouwd in de huidige brouwerij Lories in 1832. Later is het eigendom definitief op de gebroeders Lories overgegaan. De oude brouwerij van Jacques, Philippe Lories, burgemeester van Outgaarden, was in 1753 gelegen in de Stoopkensstraat, rechtover de huidige magazijnen van de Hougardia en nu bergplaats van "Mil de Pannendekker". Rond 1905 nam Gustave Lories de oude brouwerij van Falla, huidige brouwerij van Lories, over en liet ze moderniseren. Na het verval van al de oude, voornamelijk brouwerijen uit het einde der 19e eeuw, overvleugelde Gustave Lories weldra alle andere brouwers. In 1898 had hij reeds een ereprijs bekomen voor de beste jenever. Maar nu zou Gustave, na het oud Hoegaards bier, ook het blond en bruin bier op de markt brengen, wat een toenemende voorspoed betekende. In 1930 stelde Philibert Lories het brouwen op lage gisting in, stichtte de likeurstokerij "Hougardia" en richtte zich in op moderne voet. Nieuwe bieren, werden vervaardigd en sindsdien

geraakte de "Grote Brouwerij van Hoegaarden" tot ver in het buitenland bekend. Maar de grote en vermaarde brouwerij Loriers bleef ook niet gespaard en in 1962 werd zij opgeslorpt door "Artois" uit Leuven, ofschoon het "DAS" bier verder te Hoegaarden wordt gebrouwd, gezien Leuven er wegens zijn water niet in slaagde. Hoegaarden was en blijft een streek van ontelbare bronnen en fonteinën, die onophoudelijk opborrelen, weer tijdelijk stilvallen en opnieuw in werking treden. Hun water is goed gefiltreerd en bacteriologisch zuiver met weinig chloor, rijk aan ijzer en zwavelwaterstof. Deze uitzonderlijke kwaliteiten lieten toe de vermaarde biersoorten te brouwen, hetgeen met ander water onmogelijk is.

6. Brouwerij Tomsin Auguste en later Louis.

Deze brouwerij is nog altijd op de Vroentestraat naast de oude boerderij en de overwelfde Nermbeek. Jarenlang was de vader van Jean Girouille er de grote brouwer en kuiper. In 1957 brouwde Louis Tomsin voor de laatste maal oud Hoegaards bier. Binnen werd zijn brouwerij afgebroken, gedeeltelijk verkocht aan het Openluchtmuseum van Bokrijk voor 40.000 fr. en gedeeltelijk aan het Brouwershuis op de Grote Markt, te Brussel.

7. Brouwerij Nijs Alex en Servais.

Zij was gelegen in de Stoopkensstraat, naast het huidig wezenhuis. Het gebouw van de oude brouwerij van Alexander Nijs staat er nog altijd nevens zijn woonst. Bij testament had hij zijn eigendommen aan de gemeente geschonken tot oprichting van een wezenhuis. Nog enkele jaren bleven de ketels in werking en de instelling werd vanaf dit ogenblik als gemeente-brouwerij beschouwd, waar verschillende huurbrouwers hun bier lieten brouwen. Dit duurde tot in 1914. Tijdens de 2de wereldoorlog werd in de brouwerij soep bereid voor de schoolkinderen van onze gemeente.

8. Brouwerij Cipers Petrus en later Felicien.

Deze brouwerij was gebouwd in de Stoopkensstraat, niet ver van het oud wezenhuis. Het gebouw van de oude brouwerij is er nog altijd.

In 1940 brouwde Felicien, de vader van onze huidige gemeentesecretaris, er voor de laatste maal zijn lekkere "Hôgoad".

9. Brouwerij en stokerij Dotremont of brouwerij van "den Duc".

Servais en later Jacques, bijgenaamd "den Duc" hadden hun brouwerij en stokerij in de huidige woning van We Ausloos, "Mil de Beenhouwer". De hoeve van "den Duc" was in het huidige huis van We Ausloos langs de grote steenweg via Tienen en de inrijpoort aan de kant van de kruidenierswinkel "Alineke". De brouwerij en de stokerij waren vóóraan in de Vroentestraat op de plaats, waar nu een hele rij dezelfde huizen staat tot aan de oude woning van "Tuur Poem". Jan Barret was de fameuze brouwer bij "den Duc" en Tis Duc, de knecht.

Wat een Breugeliaans festijn van hotsende, lange bierkarren en dampende brouwketels moet dat geweest zijn in ons Hoegaarden van weleer ! Drie eeuwen lang brouwde men hier bier, dronk men bier, verkocht men bier en "dacht" men bier. Want nu nog is het bier, het oud Hoegaards bier, het symbool van een vergane glorie. Daarbij was te Hoegaarden in de 2de helft van de 19e eeuw een eigenaardige biergewoonte in gebruik. Men werd er betaald om te drinken, want bij elke pot "Hôgoad", die 7 centiemen kostte, kreeg de verbruiker 2 centiemen terug. Rond 1880 werden deze 2 centiemen vervangen door "muntcaramels", zeer fijn van smaak en geur. Zo kon men te Hoegaarden eten en drinken voor hetzelfde geld. Deze "caramels" werden gefabriceerd door Caesar Putzeys, hotelhouder aan het station, die het fabricatiebrevet te Leuven had afgekocht en een overeenkomst afsloot met de herberghouders van Hoegaarden.

Drie eeuwen lang dronk men dat oud Hoegaards bier tot in Luik, Namen, Charleroi, Leuven en Diest.

Maar in Hoegaarden werd het met tonnen gedronken en daar rijzen nu voor ons al deze oude, pittoreske Hoegaardse herbergen met hun grapjassen en hun leute, met hun uithangborden en hun benamingen, uit het grijze verleden.

1. Au Canal de Louvain.

Deze afspanning met logementen en stallen voor de postkoets Tienen - Geldenaken werd gehouden door Frans Dendoncker-Schoofs op "De Beek", langs de steenweg via Tienen. Deze lage afspanning lag tegen de rechteroever van de Nermbeek en naast de brug over deze vliet. Want de brug was gebouwd in het midden van de Tienstestraat over de open Nermbeek. Op het houten uithangbord was de Leuvense vaart afgebeeld. Nu prijken op dezelfde plaats van deze afspanning twee statige woonsten.

2. Au Mouton Blanc.

Nu nog zien wij dat wit schaap in de Tiensestraat boven de linnenwinkel van juffrouw Ausloos. Maar de oude herberg "Au Mouton Blanc", was in het huidige woonhuis van Raymond Ausloos : aan de rechterkant de linnenwinkel en aan de linkerkant de taverne. " Au Mouton Blanc " werd gehouden door de grootmoeder van Raymond Ausloos.

3. In het Witte Paard.

Op het uithangbord was een wit paard geschilderd. De herberg was gelegen op de hoek van de Zavelstraat naast de hoeve Finoulst. Het is het geboortehuis van Mw Loze.

4. Au Repos du Chasseur.

Deze herberg was op de hoek van de Ourystraat en de Vroentestraat rechtover de grote brug, nu drankhuis Andries. Daar woonde Jukke Finoulst en werd Henri Finoulst geboren, vader van Jean.

5. In den Plezanten Hof.

Dit drankhuis bevond zich in de Gasthuisstraat en was het geboortehuis van Camille Delmotte.

6. In Sint-Nicolaes.

Deze herberg was gelegen op de Houtmarkt, diende vroeger als gemeentehuis, werd afgebroken door de aannemer Meeuwens en was versierd met een 50 cm hoog Sint - Nikolaasbeeld.

7. In de Bareel.

Het huis staat er nog altijd te Houtem langs de steenweg naar Meldert.

8. In de Waterratten.

Langs de beek op de Vroentestraat.

9. In de Bareel.

In Groot-Overlaar met een beeld in de voorgevel.

10. Au Prince Eugène de Savoie.

Deze taverne bevond zich te Groot-Overlaar op de grens van Tienen.

11. In de Gul.

Te Nerm.

12. In 't Schip.

Dit huis is nog altijd in Nerm te zien.

13. In den Ossenkop.

Deze afspanning was in de Putzeysstraat en werd gehouden door Meddaerts, de vader van Achilles. Bij druk bezoek werden de wagens geparkeerd op de Gemeenteplaats.

14. Bij Foing van Bes.

Aan het station en gehouden door Dotremont.

15. In de Venetiaen.

Deze herberg bestaat nu nog op de hoek van de Gemeenteplaats en de Putzeysstraat.

16. A la pomme d'or.

Deze taverne was gelegen in de Putzeysstraat op de plaatse, waar nu de woonst van Meester Pierlet gebouwd werd, achter de taverne was een danszaal. Zij was het geboortehuis van moeder Putzeys, het lokaal van "De Witten" of liberalen en ook van de liberale muziekharmonie. Een 10 m lang en prachtig beschilderd uithangbord hing onder de vensters. In de 1ste wereldoorlog woonde daar Victor Gasia met zijn gezin. Langs een trap daalde men in het keldertje, de drankgelegenheid. In de 1ste wereldoorlog was deze taverne voor de Hoegaardiërs de "Pomme". Daar was het ravitailleringencentrum ingericht en mochten de toekomstige moeders er elke dag gaan middagmalen.

17. Bij Sus Bieten.

Dit drankhuis was in de huidige meubelwinkel op de hoek van de Tiensestraat en de Doelstraat. Het werd gehouden door bakker en herbergier Dewelde en later door Koeckelberg Alfons.

18. Bij den Snieder.

Deze herberg is er nu nog, rechtover het museum. De vroegere uitbater was tevens haarkapper en kleermaker. Achter de herberg was een danszaal.

19. Bij Pittepajs.

Nu is daar de kruidenierswinkel van François Jubin.

20. In de Moren.

In de Ourystraat. Nu woont daar een tandarts. Aan de achterkant was een danszaal en ter gelegenheid van de Hoegaardse kermis werden de muzikanten zwart gemaakt om het bal te spelen.

21. Bij Charel Kareel.

In de Ourystraat, huidige woonst van Dolf Stockmans, vroeger gehouden door Carolus Van Nerum en later door Hortense Van Nerum.

22. Bij de Pachter van Boeres.

Op de Gemeenteplaats in de huidige herberg "Rust op den Berg" en vroeger gehouden door Dewelde.

23. 't Nieuwhuys.

Op de hoek van de Tiensestraat en de Ourystraat. Oude Romeinse afspanning en vanaf 1747 in 't bezit van de familie Van Nerum, nu museum.

24. In St-Sebastiaen.

In de Pastorijstraat bij Adèle De Broeck. Deze herberg was vroeger het lokaal van het Genootschap der 12 Apostelen en ook van de gilde der Handboogschutters op doelen. Nu huis van juffrouwen Vandenbroeck.

25. Brouwershuis.

In de Doelstraat, schuin over de gemeenteschool. Lokaal der brouwers. Het werd gehouden door Henri Van Autgaerden.

26. Bij Jekke Boï.

In de huidige café Pax, Tiensestraat. Jekke Boï was de grootmoeder van Albert Rimanque.

27. Bij Pei van Mies.

Op de Kalverstraat en gehouden door Petrus Ausloos.

28. Bij Ward Verbist.

Rechtover 't vroegere Paradijs in de Pastorijstraat.

29. Bij Moeëtes of In den hete ketel.

Deze herberg was gelegen in de Tiensestraat naast de huidige garage Smets en werd gebouwd in 1777. Later werd het drankhuis gehouden door Pauline Rottie, moeder van Andrée Van Autgaerden.

30. Bij Thuur van Chaals.

Aan het station, gehouden door Arthur Van Nerum, zoon van brouwer Charles Van Nerum.

31. Bij Rikkes van Siskes.

Op de Gemeente plaats bij Henri Van Nerum, handelaar in linnen en later gehouden door de pachter van Boeres.

32. De Warande.

Dit cabaret dateert van in 1743 en is nu nog altijd gelegen rechtover de hoeve Finoulst. Op zeker ogenblik woonden daar 2 gezusters en 1 broer te zamen : Maach, Feng en Gaston van Engel Panj.

33. 't Cleyn Paradijs.

In de Pastorijstraat, gehouden door Achilles Meddaerts en Anastasia V n Nerum. Deze herberg was het lokaal van de katholieke muziekharmonie met danszaal.

Ja, Hoegaarders, dat waren onze oude herbergen en nu nog zweven in de macht van het verre verleden de beelden van Boem, Jan Barret en Koekel ons voor de geest, de echte bier-reuzen uit Hoegaarden, de ware incarnatie van het oud Hoegaards bier.

Georges VANDERMOLEN.

ZUID-OOST BRABANT EN HET TAALPROBLEEM

(1795-1930). Vervolg.

In 1891 hebben de inwoners van Outgaarden reeds een verzoekschrift gericht tot het Ministerie van Binnenlandse Zaken om de afscheiding van Zétrud-Lumay te bekomen(1). Op de gemeenteraadszitting van 7 maart 1892 vragen de vertegenwoordigers van Outgaarden op hun beurt de splitsing. Tijdens die bewuste gemeenteraad wordt niet over taalkwestie gesproken. Wel waren de motieven dat Outgaarden reeds een afzonderlijke gemeente was tijdens de Franse Overheersing en dat de centra van Outgaarden en Zétrud-Lumay te ver (3 km) van elkaar gelegen waren. Outgaarden krijgt zijn zin niet, omdat de gemeente vóór de vereniging slechts 108 ha groot was en omdat de drie raadsleden van Outgaarden en de vijf van Zétrud-Lumay niet akkoord gaan over de afbakening van de twee sekties. Wanneer de arrondissementskommissaris in een brief aan de gemeentebesturen in 1903 vraagt om de verkiezingen voor de gemeenteraad in de verschillende gehuchten af te schaffen wordt dit verworpen. Gezien Zétrud-Lumay 5 en Outgaarden 4 vertegenwoordigers heeft en het ene Waals en het andere Vlaams is zou het anders mogelijk worden dat alle vertegenwoordigers uit één gehucht kwamen. In Hoegaarden verwerpt men dit voorstel ook, Zétrud-Lumay kan best gehandeld hebben in overeenstemming met Hoegaarden (2). Wanneer in 1908 de gemeenteraad een nieuw reglement voor de gemeente opstelt is dit tweetalig.

De Duitse overheersing tijdens de eerste wereldoorlog en de werking van de aktivisten zou voorgoed een einde maken aan het gebruik van het Frans te Outgaarden. Opheylissem, Neerheylissem en ook Zétrud-Lumay worden gedwongen in 1917 hun officiële akten in het Vlaams op te stellen. Bij de wapenstilstand wordt de oude situatie hersteld, behalve te Outgaarden waar sinds 1917 de rekeningen en de begrotingen van de kerkfabriek in het Vlaams opgesteld worden.

Een onoverkomelijke wrijving komt er in 1919. Een Walin van Zétrud-Lumay wordt tot onderwijzeres benoemd te Outgaarden. Pastoor A. Diels protesteert hiertegen bij het ministerie en gaat zelfs tweemaal naar Brussel. De kabinetsoverste van de minister van onderwijs raadt hem aan een verzoekschrift op te stellen en tevens een ander klaar te maken om de scheiding van Zétrud-Lumay te vragen (3).

In 1920 nog wordt als gevolg hiervan de scheiding éénparig gestemd door de provincieraad. De kamer stemde ze in juni 1922 en de senaat 8 dagen later. Ondertussen besluit ook de gemeenteraad in zijn zitting van 23 februari 1920 de scheiding te bewerken. Dit, vooreerst omdat de inwoners van Outgaarden het vragen, ten tweede omdat de taal administratieve moeilijkheden meebrengt en tenslotte omdat beide centra 3 km van elkaar liggen en het bevolkingsaantal toelaat twee gemeenten te vormen. Dat Zétrud-Lumay onmiddellijk instemt met de scheiding zal voorzeker ook te wijten zijn aan de vrees voor minorisering. Inderdaad, terwijl de bevolking van Zétrud-Lumay afneemt, neemt deze van Outgaarden gestadig toe. Zodanig dat ook het aantal vlaamssprekenden de overhand krijgt.

Volgende tabel maakt dit duidelijk :

<u>jaar</u>	<u>tot.bev.</u>	<u>Zétrud-L.</u>	<u>Outg.</u>	<u>Frans</u>	<u>Vlaams</u>	<u>F + V</u>
1846	1493	904	589	1.000	483	-
1856	1488	-	-	-	-	-
1866	1398	-	-	769	390	250
1880	1491	-	-	768	604	43
1890	1556	-	-	658	382	516
1900	1653	-	-	728	611	240
1910	1650	-	-	688	604	293=
				F : 81 + V : 212		
1920	1664	-	-	587	789	234=
				F : 22 + V : 212		

Als men de cijfers van de taal van 1880 en 1890 vergelijkt ziet men dat de vlaamssprekenden in 1890 het aantal franssprekenden overaren. Immers de tweetaligen stijgen in aantal

van 43 tot 516 of 473 meer dan in 1880. Het aantal Walen neemt af met 110 en het aantal Vlamingen met 221. Dit is een verhouding van 1 tegenover 2. Past men deze verhouding toe op de 473 tweetaligen die er bij komen (en dat is dan een verhouding in het nadeel van de vlaamssprekenden, omdat het bevolkingsaantal van Outgaarden stijgt en dat van Zétrud-Lumay daalt en de Vlaming uiteraard meer tweetalig is dan de Waal) dan wordt dit 158 eenheden meer voor de Walen en 316 meer voor de vlaamssprekenden.

Telt men deze laatste twee getallen bij de cijfers van de Walen en de nederlandstaligen in 1880 dan bekomt men :

$$1880 \text{ franstalig} : 768 + 158 = 926$$

$$\text{nederlandstal.} : 603 + 316 = 919$$

In 1910 evenaart het deel van de bevolking dat alleen Vlaams spreekt bijna het gedeelte dat uitsluitend Waals spreekt. In 1920 zijn er reeds 202 alleen vlaamssprekenden meer dan franssprekenden.

Nog veel groter worden de verschillen als men rekening houdt met de voorkeur van de tweetaligen.

jaar	tot. Bev.	Frans			Vlaams		
		A	%	K	A	%	K
1910	1585	688+81=769	48.5	100	604+212=816	51.2	106
1920	1610	587+22=609	37.8	100	789+212=1001	62.2	164

(4)

In de gemeenteraadzitting van 28 juni 1920 wordt de scheiding unaniem goedgekeurd. Op 6 januari van het volgende jaar worden de elekt orale sekties afgeschaft, een tweetalig politiereglement wordt opgesteld, in 1921 op 27 juli. Wanneer in de gemeenteraad van 11 augustus 1922 gestemd wordt over de adoptie van de Franse taal voor de binnendienst en de korrespondentie van de gemeente Zétrud-Lumay, nemen de vertegenwoordigers van Outgaarden geen deel aan de stemming, omdat het hen niet langer aangaat. De scheiding was trouwens reeds door de senaat bekrachtigd eind juni. Eind 1922 worden de goederen van de weldadigheidsbureaus gescheiden en

in juli 1923 verdeelt men de aktiva en passiva tussen de gemeenten Outgaarden en Zétrud-Lumay. Het duurt tot 14 mei 1924 vóór de bezittingen van de twee gemeenten verdeeld zijn. Dit gebeurt op een gemeenteraadszitting in het gemeentehuis van Zétrud-Lumay, waar ook de raad van Outgaarden aanwezig is. Vlaams wordt er, volgens de noteringen in het verslagenboek, niet gesproken.

De kerk benoemt bij voorkeur tweetaligen.

In de 19e eeuw benoemt de diocesane curie voor het merendeel te Outgaarden priesters die uit Wallonië, Brussel of Tienen kwamen. Zelfs vóór de 19e eeuw was van 1675 tot 1721 J. De Leeuw, geboren te Frérin (Luik), pastoor te Outgaarden. Hij kan echter Vlaams en schrijft het ook (5). Van 1778 tot 1786 is het pastoor : B.J. Clement, geboren te Saintes. Hij laat geen geschriften na. In 1806 wordt J. Wery, geboren te Zétrud-Lumay en gewezen kanunnik van de abdij van Park, pastoor te Outgaarden. Hij overlijdt reeds in 1808. Van 1810 tot 1825 is de parochie van Outgaarden versmolten met die van Zétrud-Lumay. Stas, pastoor te Zétrud-Lumay tekent vanaf 1817 als pastoor te Outgaarden. Op 6 april 1811 worden de gronden van de kerk van Outgaarden publiek verkocht, als behorend aan het Franse Keizerrijk. Graaf d'Astier, "maire" van Zétrud en Grisar, pastoor van deze laatste parochie, kopen de goederen. In de akte, opgesteld op 1 december 1812 verklaren de kopers in overeenkomst met het grootste deel van de inwoners van Outgaarden, deze goederen te zullen teruggeven mits betaling van de inkoopprijs in jaarlijkse afkortingen.

In 1825 wordt Outgaarden terug een afzonderlijke parochie. In 1827 sterft pastoor Wirix (geboren te Vissenaken) en hij wordt opgevolgd door J.A. Dewaelheyns (geboren te Tienen in 1800) (6). Hij laat geen geschriften na. Deze laatste overlijdt in 1865 en tot april 1866 bedient de pastoor van Zétrud-Lumay de parochie. Van 1886 tot 1881 is Smeers van Tienen pastoor van de parochie.

In zijn ambtsperiode nl. in 1873 gaat Outgaarden over naar de dekenij Jodoigne. Van 1881 tot 1902 tenslotte is de Brusselaar J.F. Figeys pastoor. Hij was onderpastoor geweest te Zétrud-Lumay en te Hoegaarden.

Tekeningen en begrotingen van de kerkfabriek zijn tot 1917 in het Frans opgesteld, enerzijds omdat de verschillende pastoors minstens in het Frans opgevoed zijn en anderzijds omdat de gemeenteraad overwegend Waals is.

Een schooltwist geeft de definitieve stoot voor een afzonderlijk en Vlaams Outgaarden.

In de zomer van 1919 neemt de Waalse onderwijzeres te Zétrud-Lumay ontslag. Verscheidene kandidaten bieden zich aan :

- een Walin die in Outgaarden hulp-onderwijzeres was ;
- de dochter van de gemeentesekretaris ;
- de vrouw van een Waals gemeenteraadslid.

Het raadslid mag dus niet deelnemen aan de stemming en zo komt het dat de hulponderwijzeres van Outgaarden de plaats te Zétrud-Lumay bekommt. Het gevolg hiervan is dat er nu in Outgaarden een nieuwe onderwijzeres moet benoemd worden.

De dochter van de gemeentesekretaris, die het Nederlands niet machtig is en in het Vlaams moet onderwijzen wordt gekozen.

Naar de getuigenis van pastoor Diels is gans Outgaarden "met verstomming geslagen bij het vernemen dier tijding".

In september 1919 is de minister van onderwijs een katholiek. Pastoor Diels trekt naar het ministerie en spreekt met de kabinetsoverste, die hem aanraadt een verzoekschrift op te stellen voor de bestendige deputatie en de minister en het schrift te laten ondertekenen door alle huisvaders van Outgaarden. Het verzoekschrift wordt opgesteld en ondertekend, behalve door enkelen, vrezend te mishagen aan de sekretaris (van wie de dochter benoemd is). Er wordt ook in de dagbladen over geschreven en men wacht af. In oktober gaat de pastoor opnieuw naar Brussel ; opnieuw ook stelt men hem gerust. Enige tijd later schrijft hij nog eens naar het ministerie, maar het antwoord blijft uit.

Na de verkiezingen wordt de Waalse socialist J. Destrée minister van onderwijs en hij keurt de benoeming goed. Daarbij komt ook dat Outgaarden tot het schoolkanton Geldenaken behoort. Een Waal is er schoolopzien er, met het gevolg dat er geen inspectie is in de scholen van Outgaarden. In mei 1921 werd Outgaarden eindelijk toegevoegd aan het schoolkanton Tienen waar een Vlaamse inspecteur was. De gemeenteraad benoemt tenslotte op 15 oktober 1921 een nieuwe onderwijzeres voor Outgaarden, een Vlaamse, afkomstig van Orsmaal-Gussenhoven. Het is tegelijk met deze troebelen op onderwijsgebied, dat de inwoners van Outgaarden op aanraden van de kabinetsoverste van het ministerie van onderwijs, een verzoekschrift opstellen om de scheiding van Zétrud-Lumay te vragen. Zo de kwestie van de taal in de school niet de eerste oorzaak is geweest van de definitieve scheiding van de twee lokaliteiten Zétrud-Lumay en Outgaarden, is zij toch de aanleiding, die de maat deed overlopen. Zétrud-Lumay heeft de scheiding ook gewild uit vrees voor minorisering.

Maurice DODION.

- (1) Tekst in Handel. Congr. D. vidsf. 1912, p. 136-8
- (2) Een gelijkaardig geval vinden we in de raadszitting te Zétrud-Lumay op 23 februari 1920 waar men een beslissing moet treffen nopens de leerlingen in de school, die vreemd zijn aan de gemeenten. De raad besluit te wachten om te zien wat Hoegaarden gaat beslissen.
- (3) Volgens nog levende getuigen was het in het geheel geen politieke kwestie van liberaal of katholiek zijn, die de strijd zo fel oprakelde.
- (4) A = aantal
% = percent
K = koëfficiënt
- (5) Cfr zijn tienderboek
- (6) Tienen was in de 19e eeuw een zeer verfranste stad, waarvan ook op Hoegaarden een zekere invloed uitging. Dit bewijst niet dat de pastoors uit de verfranste milieus kwamen, maar zeker is dat het middelbaar onderwijs in Tienen in het Frans geschiedde. Cfr H. Van Nerum. Mémoires personnels, p.2.